Yüksekova

DOG067

Acil Gerileme (-2)

Kaşıkçı (*Platalea leucorodia*) © Özden Sağlam

Yüzölçümü : 28599 ha
Boylam : 44,26ºD
Enlem : 37,51ºK
Koruma Statüleri : Yok

Yükseklik : 1850 m - 2600 m
İl(ler) : Hakkâri
İlçe(ler) : Yüksekova, Şemdinli

■ **Alanın Tanımı:** ÖDA, Dicle Nehri'nin bir kolu olan Nehil Çayı'nın Yüksekova ilçesindeki kısmını ve bu çayı çevreleyen mera ve tarım alanlarını içerir. Alan güneyde Cilo Dağları, kuzeyde ise Yüksekova-Şemdinli karayolu ile sınırlıdır. Alanın güney ucunda, Nehil Çayı'nın oluşturduğu genişliği bir buçuk kilometreyi bulan sazlık alanlar ve yine genişliği dört kilometreyi bulan sulak çayırlar bulunur. Kuru tarım alanları alanın kuzey yarısında yoğunlaşmıştır. 1985 yılından 1993 yılına kadar Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından yapılan drenaj çalışmaları sonucunda, sulakalanın büyük bir kısmının doğal özelliği bozulmuştur. Bununla beraber 1990 yılından sonra alan üzerinde insan kaynaklı baskı artmış ve bugün özellikle yem temini için çevredeki meralar bozularak tarlaya dönüştürülmeye başlanmıştır.

■ **Habitatlar:** Alan ağırlıklı olarak sazlıklar, sazlıkları çevreleyen sulak çayırlar, ova bozkırı ve tarım alanlarından oluşur. Alanın etrafındaki dağlarda Doğa Anadolu'ya özgü dağ bozkırları uzanır. Özellikle orkideler bakımından zengin sulak çayırlar, saz ve kamışlarla kaplıdır. Bataklık alanlar bitki çeşitliliği açısından zenginlik gösterir. Alanın batısındaki gölet ve çevresinde çeşitli su bitkileri yoğun olarak bulunur.

■ **Türler:** Alan özellikle bitki türleri açısından önem taşır ve 23 takson için ÖDA kriterlerini sağlar. Bu türlerin 11'i ülkemize endemiktir. ÖDA, bu türlerin birçoğu için dünyadaki en önemli yaşam alanlarından biridir. Bunlar arasında adını Hakkâri'den alan *Centaurea hakkariensis*, *Pyrus hakkiarica* ve *Gypsophila hakkiarica* yer alır.

Yalıçapkını (*Alcedo atthis*), erguvani balıkçıl (*Ardea purpurea*), uzunbacak (*Himantopus himantopus*), küçük balaban (*Ixobrychus minutus*), çayır delicesi (*Circus pygargus*), saz delicesi (*Circus aeruginosus*) ve nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan toy (*Otis tarda*) alanda üreyen kuş türlerindendir.

Alan dar yayılışlı ve nesli dünya ölçeğinde tehlikedeki Urmiye semenderinin (*Neurergus crocatus*) önemli yaşam alanlarından biridir. ÖDA, *Leuciscus (Petroleuciscus) kurui* adlı balık türünün dünyada bilinen en önemli yayılış alanıdır.

Yüksekova, yedi kelebek türü için ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Bu türlerden çokgözlü Cilo mavisi (*Polyommatus ciloicus*) büyük önem taşır.

■ **Alan Kullanımı:** Hayvancılık alandaki en yaygın alan kullanım şeklidir. Sulakalanın çevresinde yem bitkisi ekilmekte ve sulak çayırlardaki otlar biçilmektedir. Özellikle evlerin üst kaplamalarında kullanılmak üzere saz kesimi de yapılmaktadır.

Alanın batı sınırındaki köylerde ağırlıklı olarak yem bitkisi, sulama imkânı bulunmayan diğer yerlerde ise kuru tarım yapılmaktadır.

Havzadaki tek büyük tesis Yüksekova-Şemdinli karayolunun on yedinci kilometresindeki mezbahadır. Alanın kuzeydoğusunda yer alan meralar havaalanı yapılmak üzere kamulaştırılmıştır.

■ **Tehditler:** Dağ köylerinden ilçe merkezine ve ovadaki köylere yapılan göç sonucunda alan üzerindeki baskı artmıştır. Artan nüfusla birlikte tarım alanlarının genişletilmesi ve aşırı otlatma çayır ve meralar ürerindeki önemli tehditler haline gelmiştir.

DSİ'nin kurutma çalışmaları sonucunda alan büyük ölçüde zarar görmüştür. Bunun yanı sıra yöre halkı da tarla tapusu alabilmek için kurutma çalışmaları yapmaktadır. Nehil Çayı'nın ana kollarından biri olan Büyük Dere üzerine Dilimli Barajı'nın yapımı planlanmaktadır.

Yüksekova ilçesinin ovaya doğru genişlemesi alan üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Alanda ticari amaçla soğanlı bitkilerin kontrolsüz ve aşırı toplanması devam etmektedir.

■ **Koruma Çalışmaları:** Yedi Başak Derneği, Doğa Derneği, Hakkâri Doğa Tarihi Güzelliklerini ve Ters Lale Koruma Derneği; Dünya Bankası Küresel Çevre Fonu Küçük Destek Fonu desteğiyle Nehil Sazlıkları'nı korumak için ortaklaşa çalışmaktadır. Çalışmaya yerel resmi kurumlar da destek olmaktadır.

■ **Yerel İlgi Sahipleri**

Hakkâri Valliliği; Yüksekova Kaymakamlığı; Yüksekova Belediyesi; Hakkâri MYO; Hakkâri Tarım İl Müdürlüğü; Yüksekova Tarım İlçe Müdürlüğü; Hakkâri İl Çevre ve Orman Müdürlüğü; Hakkâri DSİ Şube Müdürlüğü; Yüksekova Ziraat Odası Başkanlığı; Yedi Başak Derneği; Hakkâri Doğa Tarihi Güzelliklerini ve Ters Lale Koruma Derneği; Cilo Doğa Derneği; Doğa Derneği.

■ ***Burcu Meltem Arık, Yusuf Taşkın***

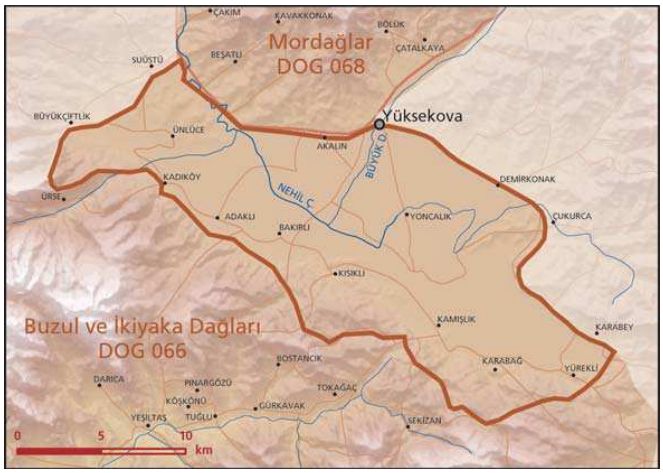

Yüksekova önemli doğa alanı topografya haritası

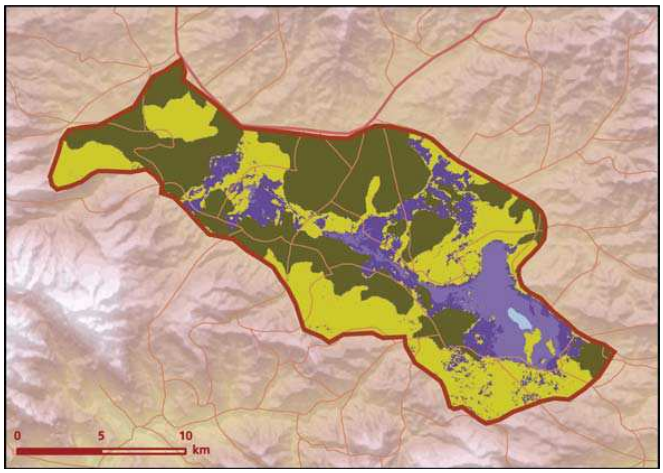

Yüksekova önemli doğa alanı bitki örtüsü haritası

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Amygdalus kotschyi	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Astragalus comosoides	1	0	_	LC	Var	A2
Astragalus hakkariensis	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Bellevalia latifolia	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Calamagrostis parsana	0	0	_	VU	Var	A2
Centaurea hakkariensis	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Centaurea longifimbriata	1	0	_	EN	Var	A1, A2
Centaurea nemecii	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Centaurea persica	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Centaurea tardiflora	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Cousinia satdagensis	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Crataegus davisii	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Crocus kotschyanus ssp. hakkariensis	1	0	_	EN	Var	B1, B2
Ferulago bernardii	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Grammosciadium cornutum	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Gypsophila baytopiorum	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Gypsophila hakkiarica	1	0	_	EN	Var	A1, A2
Iris barnumae f. urmiensis - Doğu Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1
Lathyrus satdaghensis	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Pyrus hakkiarica	1	0	DD	VU	Var	A1, A2
Solenanthus formosus	1	0	_	VU	Var	A1, A2
Tanacetum canescens	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Vicia rafigae	0	0	_	VU	Var	A2, B1
Alcedo atthis	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Anthus campestris	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Ardea purpurea - Avrupa ve Akdeniz	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Circus aeruginosus	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Circus pygargus	0	0	LC	LC	15 Çift (Üreme)	C1
Himantopus himantopus - D. Avrupa ve D. Akdeniz	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Ixobrychus minutus	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Melanocorypha calandra	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
Otis tarda - Avrupa	0	0	VU	VU	30-40 Birey (Üreme)	A1, B1, C1

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
Calomyscus bailwardi - Hakkari	0	0	LC	LC	Var	B2, C1
Talpa davidiana	0	0	_	LC	Var	A2, A4, C1
Neurergus crocatus	0	0	VU	_	Var	A1, C1
Leuciscus (Petroleuciscus) kurui	1	0	_	_	Var	A2, C1
Anthocharis damone - Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1
Euphydryas aurinia - Kuzey ve Doğu Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1, C1
Glaucopsyche alexis - Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1
Polyommatus ciloicus	1	0	_	_	Var	A2, A4, C1
Pseudophilotes bavius - Anadolu	0	0	_	EN	Var	B1, C1
Pseudophilotes vicrama - Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1
Thymelicus acteon - Anadolu	0	0	_	VU	Var	B1

Yüksekova © Fatih Pınar

© Ali İhsan Gökçen

© Hakan Öge